

Řešení úloh okresního kola 65. ročníku Fyzikální olympiády ve školním roce 2023/2024

Kategorie E

FO65E2-1: Výlet na Vítkův hrádek

L. Richterek

- a) Alice s Lenkou vyrazily na trasu o 1,0 h dříve, ale po dobu 30 min = 0,5 h čekaly, takže celkem šly o $\Delta t = 1,0 \text{ h} - 0,5 \text{ h} = 0,5 \text{ h}$ déle než Ríša. Za tuto dobu rychlostí $v_1 = 4,0 \text{ km/h}$ ušly vzdálenost $d_1 = v_1 \Delta t = 4,0 \text{ km/h} \cdot 0,5 \text{ h} = 2,0 \text{ km}$. Přesně o tuto vzdálenost ujde Ríša svou rychlostí $v_2 = 6,0 \text{ km/h}$ za 1,0 h více než jeho kamarádky, cesta mu proto trvala 1,0 h a na hrad dorazil společně s Alicí a Lenkou v 11:06. **5 bodů**

Poznámka: Úlohu lze řešit i rovnicí. Označíme-li t hledaný čas chůze Ríši, pak platí

$$\begin{aligned}v_2 t &= v_1 (t + \Delta t), \\6,0 \text{ km/h} \cdot t &= 4,0 \text{ km/h} \cdot (t + 0,5 \text{ h}), \\2t &= 2,0 \text{ h}, \quad t = 1,0 \text{ h}.\end{aligned}$$

- b) Vzdálenost s z Frýdavy na Vítkův hrádek určíme z pohybu Ríši

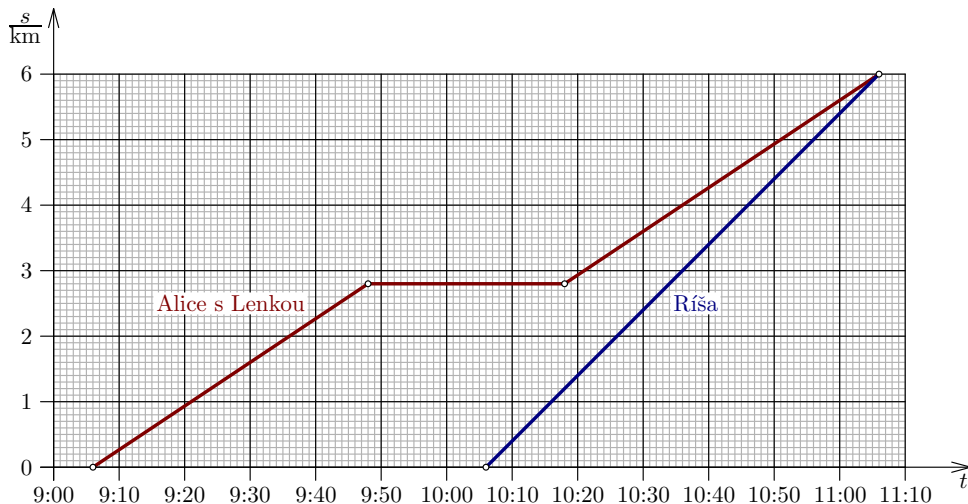
$$s = v_2 t = 6,0 \text{ km/h} \cdot 1,0 \text{ h} = 6,0 \text{ km}.$$

1 bod

- c) Pro konstrukci grafu potřebujeme určit čas, ve kterém se Alice s Lenkou zastavily u Svatotomášské studánky. Vzdálenost $d_1 = 2,8 \text{ km}$ ušly za čas

$$t_1 = \frac{d_1}{v_1} = \frac{2,8 \text{ km}}{4,0 \text{ km/h}} = 0,70 \text{ h} = 42 \text{ min}$$

a ke studánce došly v čase 9:06 + 0:42 = 9:48. Na další pochod pak vyrazily o $\Delta t = 0,5 \text{ h} = 30 \text{ min}$ později, tj. v 10:18. Příklad grafu je na obr. 1. **4 body**

Obr. 1: K úloze FO65E2-1

FO65E2-2: Dva vařiče*M. Voráček*

- a) Hmotnost vody o objemu $V = 1,0 \text{ liter} = 0,001 \text{ m}^3$ je $m = \rho V = 1\,000 \text{ kg/m}^3 \cdot 0,001 \text{ m}^3 = 1,0 \text{ kg}$. Na její ohřátí je potřeba teplo

$$Q = mc(t_{100} - t_{20}) = 1,0 \text{ kg} \cdot 4\,200 \text{ J/(kg} \cdot \text{°C)} \cdot (100 \text{ °C} - 20 \text{ °C}) = 336\,000 \text{ J}.$$

Při použití jednoho vařiče o příkonu $P_0 = 750 \text{ W}$ při účinnosti $\eta = 93\% = 0,93$ za hledanou dobu τ dodá vařič teplo $Q' = \eta P_0 \tau$. Protože $Q = Q'$, dostáváme

$$\tau = \frac{Q}{\eta P_0} = \frac{336\,000 \text{ J}}{0,93 \cdot 750 \text{ W}} \doteq 481,72 \text{ s} \doteq 8,0 \text{ min.} \quad \mathbf{4 \text{ body}}$$

- b) Energie odebraná ze sítě bude

$$W = \frac{Q}{\eta} = \frac{336\,000 \text{ J}}{0,93} \doteq 361\,290 \text{ J} \doteq 360 \text{ kJ.} \quad \mathbf{1 \text{ bod}}$$

Poznámka: Energii lze spočítat i z příkonu P_0 a vypočtené doby τ

$$W = P_0 \tau = 750 \text{ W} \cdot 481,72 \text{ s} = 361\,290 \text{ J} \doteq 360 \text{ kJ}.$$

- c) Potřebná doba bude poloviční, tj. 4,0 min, neboť použijeme-li oba vařiče zapojené paralelně, bude každý z nich pracovat se jmenovitým výkonem a ve vodě se bude za časovou jednotku uvolňovat dvojnásobné množství tepla ve srovnání s případem a). **3 body**

- d) Oběma vařiči poteče stejný proud. Protože platí $P_0 = UI$, pro hledaný proud dostáváme

$$I = \frac{P_0}{U} = \frac{750 \text{ W}}{230 \text{ V}} \doteq 3,2609 \text{ A} \doteq 3,3 \text{ A.} \quad \mathbf{1 \text{ bod}}$$

Pro odpor jednoho vařiče dostáváme

$$R = \frac{U}{I} = \frac{230 \text{ V}}{3,2609 \text{ A}} \doteq 70,533 \Omega \doteq 71 \Omega. \quad \mathbf{1 \text{ bod}}$$

Poznámka: Odpor lze určit i přímo z příkonu vařiče ze vztahu $P_0 = U^2/R$, odkud vyjádříme

$$R = \frac{U^2}{P_0} = \frac{(230 \text{ V})^2}{750 \text{ W}} \doteq 70,533 \Omega \doteq 71 \Omega.$$

FO65E2-3: Studna

V. Koudelková

- a) Práce odpovídá změně potenciální energie vědra s vodou. Objem $V = 12$ litrů = $= 0,012 \text{ m}^3$ vody má hmotnost $m_1 = \rho V = 1000 \text{ kg/m}^3 \cdot 0,012 \text{ m}^3 = 12 \text{ kg}$. S hmotností prázdného vědra $m_2 = 2,0 \text{ kg}$ pak má plné vědro hmotnost $m = m_1 + m_2 = 12 \text{ kg} + 2,0 \text{ kg} = 14 \text{ kg}$. Pro práci k vytažení z hloubky $h = 60 \text{ m}$ pak dostáváme

$$W = mgh = 14 \text{ kg} \cdot 9,8 \text{ N/kg} \cdot 60 \text{ m} = 8232 \text{ J} \doteq 8,2 \text{ kJ.} \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$

- b) Na hřídel je potřeba namotat $h = 60 \text{ m}$ lana. Obvod hřídele o průměru $d_1 = 40 \text{ cm} = 0,4 \text{ m}$ vychází $o_1 \doteq \pi d_1 = 1,2566 \text{ m}$, obvod šlapacího kola o průměru $d_2 = 3,0 \text{ m}$ pak $o_2 = \pi d_2 \doteq 9,4248 \text{ m}$. Hřídel musí udělat

$$n = \frac{h}{o_1} = \frac{60 \text{ m}}{1,2566 \text{ m}} \doteq 47,748 \text{ otáček,}$$

kolo jich musí udělat stejně; celková vzdálenost, kterou musí ujít člověk

$$s = no_2 = 47,748 \cdot 9,4248 \text{ m} \doteq 450 \text{ m.} \quad \mathbf{3 \text{ body}}$$

- c) Při rychlosti $v = 4,5 \text{ km/h} = 1,25 \text{ m/s}$ potřebuje člověk k ujití vzdálenosti s čas

$$t = \frac{s}{v} = \frac{450 \text{ m}}{1,25 \text{ m/s}} = 360 \text{ s} = 6,0 \text{ min.} \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$

- d) Z momentu sil pro rumpál (kolo na hřídeli) o poloměru $r = 1,2 \text{ m}$ plyne

$$Fr = mg \frac{d_1}{2},$$

odkud vyjádříme

$$F = mg \frac{d_1}{2r} = 14 \text{ kg} \cdot 9,8 \text{ N/kg} \cdot \frac{0,40 \text{ m}}{2 \cdot 1,2 \text{ m}} \doteq 22,867 \text{ N} \doteq 23 \text{ N.} \quad \mathbf{3 \text{ body}}$$

FO65E2-4: Injekční stříkačka*J. Thomas*

- a) Objemy vyjádříme v cm^3 jako $V_1 = 3,00 \text{ cm}^3$ a $V_2 = 5,00 \text{ cm}^3$. V prvním případě platí

$$m_1 = m + \rho V_1,$$

ve druhém případě podobně

$$m_2 = m + \rho V_2.$$

Odečtením rovnic získáme

$$m_2 - m_1 = \rho (V_2 - V_1);$$

$$\rho = \frac{m_2 - m_1}{V_2 - V_1} = \frac{17,0 \text{ g} - 14,4 \text{ g}}{5,00 \text{ cm}^3 - 3,00 \text{ cm}^3} = 1,3 \text{ g/cm}^3 = 1\,300 \text{ kg/m}^3.$$

2 body

- b) Z první rovnice vyjádříme

$$\begin{aligned} m &= m_1 - \rho V_1 = m_1 - \frac{m_2 - m_1}{V_2 - V_1} V_1 = \frac{m_1 V_2 - m_2 V_1}{V_2 - V_1} = \\ &= \frac{14,4 \text{ g} \cdot 5,00 \text{ cm}^3 - 17,0 \text{ g} \cdot 3,00 \text{ cm}^3}{5,00 \text{ cm}^3 - 3,00 \text{ cm}^3} = 10,5 \text{ g}. \end{aligned}$$

2 body

- c) Za dobu t se píst posune rychlostí v o vzdálenost $d = vt$, což je délka sloupce léku ve stříkačce. Objem léku je tedy $V_2 = S_1 d = S_1 vt$, proto

$$v = \frac{V_2}{S_1 t} = \frac{5,00 \text{ cm}^3}{1,50 \text{ cm}^2 \cdot 5,00 \text{ s}} = \frac{2}{3} \text{ cm/s} \doteq 0,667 \text{ cm/s}. \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$

Průřez jehly $S_2 = S_1/n^2$. Tímto průřezem musí za stejnou dobu protéci rychlostí u stejný objem léku. Dostáváme tedy

$$V_2 = S_2 ut = \frac{S_1}{n^2} ut.$$

Odtud

$$u = \frac{V_2 n^2}{S_1 t} = n^2 v = \frac{5,00 \text{ cm}^3 \cdot 25^2}{1,50 \text{ cm}^2 \cdot 5,00 \text{ s}} \doteq 416,67 \text{ cm/s} \doteq 4,17 \text{ m/s}. \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$

- d) Lékař musí působit silou

$$F = p S_1 = 18\,700 \text{ Pa} \cdot 0,000\,15 \text{ m}^2 = 2,805 \text{ N} \doteq 2,81 \text{ N}. \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$